

KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O'QUVCHILARNING O'QUV MOTIVLARINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI

Qo'qon universiteti Ta'lim fakulteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Maxkamova Masturaxon Baxromjon qizi

masturahon2390@gmail.com

Psixologiya 1-21 guruh talabasi

Musajonova Umidaxon Ma'murali qizi

muhammadaliyevaumida3@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'qish motivatsiyasini rivojlantirish, ularning ta'limga bo'lgan qiziqish va istaklarini oshirish, o'quvchilarning diqqatini jalb qilish, ularni mustaqil fikrlashga rag'batlantirish va o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatni shakllantirish yo'llari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Kichik maktab, o'quvchilar, o'quv motivatsiyasi, ta'lim, motivatsion yondoshuv, qiziqish, o'qishga rag'batlantirish, o'qish istagi, amaliy faoliyat, o'yin elementlari, individual yondoshuv, qiziqarli o'quv dasturlari, o'quv jarayoni, ijobiy munosabat

O'quvchilarning o'quv motivatsiyasi ularning ta'lim jarayoniga faolligini, qiziqishini va bilim olishga bo'lgan istagini shakllantiradi. Kichik maktab yoshidagi bolalar uchun motivatsiya, nafaqat akademik muvaffaqiyatlar, balki umumiy rivojlanish uchun ham muhim omil hisoblanadi. Shuning uchun o'qituvchilar, otalar va jamiyat kichik yoshdagi o'quvchilarda motivatsiyani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratishlari kerak. Qomusiy olim Abu Ali ibn Sinoning fikricha, inson tafakkuri, aqlining kuchi bir necha bosqichdan iborat. Aqliy kuchlar dastlab mutlaq tinch, sokin holatda bo'ladi. Bolalardagi yozishni, o'qishni o'rganishdagi potensial kuchlar shunga misol bo'la oladi. Abu Ali ibn Sino bu kuchlarni moddiy kuchlar deb nomlagan, ya'ni mazkur kuchlarni tashqi motivlar deb tushunsa bo'ladi. Sekin-astalik bilan bu kuchlar harakatga aylanadi, bular mehnat quroli samarasidir, ya'ni mehnat quroli orqali harakatga keladi va namoyon bo'ladi. Bu holatni bola yozishni xohlab turibdi-yu, ammo yozish quroli bo'lgan qalamning yo'qligi bilan izohlash mumkin. Bu ikki kuchni Ibn Sino ro'yobga chiqishi mumkin bo'lgan kuch deb atagan. Nihoyat, uchinchi kuch esa irodaning yetishmasligi bilan tushuntirib beriladi. Ya'ni shunday holatning kuchi bor, ammo uni ishlatishga, ruyobga chiqarishga bolada iroda yetishmaydi. Alloma nazarida, shu kabi uch holat bilan aql, bilim olish izohlanadi. "Tayr" asarida esa insonlarni do'stlikka, bilim o'rganishga chaqiradi.¹ Olti yoshli bolaning psixik

¹ Ш.А.Дўстмухамедова, З.Т.Нишанова, С.Х.Жалилова, Ш.К.Каримова, Ш.Т.Алимбаева ёш даврлари ва

tayyorligi haqida gapirilganda ko'pincha muayyan reja asosida, tartibli, ko'p qirrali maqsadga yo'naltirilgan, o'zaro mantiqiy bog'liq, izchil boshlang'ich ta'limga zamin vatifasini o'tovchi psixik o'sish darajasini nazarda tutamiz. Yuqorida aytilganlarning hammasi bolaning maktab ta'limiga psixologik jihatdan tayyorligining ob'ektiv tomonlarini ifodalaydi. Kichik maktab yoshidagi o'quvchining muhim xususiyatlaridan biri -bu undagi o'ziga xos ehtiyojning mavjudligidir. Mazkur ehtiyoj o'z mohiyati bilan muayyan tartibdagi bilim, ko'nikma va malakalarni egallashga, tevarak-atrofdagi voqelikni o'zlashtirishga qaratilgan bo'lmasdan, balki faqat o'quvchi bo'lish istagining aynan o'zidan iboratdir.² Bola maktab ta'limiga psixologik tayyorlanishning sub'ektiv tomoni ham mavjuddir. Uning maktabda o'qish xohishi, intilish, katta yoshdagi odamlar bilan muloqotga kirishish istagi mazkur tayyorgarlik bilan uzviy bog'liqdir. Bolalar uchun darslarni qiziqarli va interaktiv qilish o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydi. G'ayrioddiy o'quv metodlari, masalan, vizual materiallar, multimedia vositalari, o'yinlar va ekskursiyalar, bolalarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. O'qituvchi darslarni shakllantirayotganda bolalar uchun yangi, qiziqarli elementlarni qo'shish orqali ularning motivatsiyasini kuchaytirishi mumkin. Bu jarayon bolalarning o'zini ifodalashga bo'lgan ishtiyoqini oshiradi va ular o'zlariga bo'lgan ishonchni kuchaytiradi. Maktabga o'tgach, ular yana "eng kichiklalar" qatoriga tushib qoladilar.³ Jamoaviy ishlash bolalarga o'zaro yordamni ko'rsatish, fikr almashish va bir-birini rag'batlantirish imkoniyatini yaratadi. Bunday faoliyatlar o'quvchilarni o'zlarining natijalariga erishishda bir-birlarini qo'llab-quvvatlashga undaydi. Motivatsiyaning yuqori bo'lishi, bolalarning nafaqat akademik muvaffaqiyatlariga, balki ularning kelajakdagi hayotida ham ijobiy natijalar berishi mumkin. Bolalar uchun darslarni qiziqarli va interaktiv qilish, nafaqat ularning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshiradi, balki o'qishga bo'lgan motivatsiyani ham kuchaytiradi. O'quvchilarni darsda faol ishtirok etishga undash, ularning o'zini ifodalash qobiliyatini rivojlantirish, fikrlarini erkin va to'g'ri tarzda bildirishi uchun muhimdir. Quyidagi usullar orqali darslarni yanada qiziqarli va interaktiv qilish mumkin: Bolalar uchun o'yinlar, darslarni interaktiv qilishning ajoyib usulidir. Misol uchun, o'quvchilarni guruhlariga bo'lib, turli xil o'yinlar orqali bilimlarini mustahkamlash mumkin. O'yinlar yordamida bolalar o'zlashtirgan materialni ko'proq eslab qolishadi va darsning o'zi qiziqarli, o'rgatuvchi va faol o'tadi. Misol uchun, "bilim poygasi", "so'zlar topish", yoki "hayoliy xarita" kabi o'yinlar o'quvchilarga yangi ma'lumotlarni o'rganish imkonini beradi.

- Zamonaviy texnologiyalar yordamida bolalarni darslarga jalb qilish mumkin. Kompyuterlar, planshetlar, va interaktiv doskalar yordamida o'quvchilarga darsning vizual va audio jihatlarini ko'rsatish, shuningdek, turli ilovalar va onlayn

педагогик психология, Тошкент- 2013. 16-б

² E.G'.G'oziyev Ontogenez psixologiyasi, Toshkent "NIFMSH" 2020.116-б

³ Z. Nishanova, G. Alimova . Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi Toshkent – 2006. 103-б

platformalardan foydalanish darsni yanada qiziqarli va interaktiv qiladi. Masalan, Google Classroom, Kahoot, Quizlet kabi platformalar yordamida o'quvchilar testlar, viktorinalar va boshqa interaktiv faoliyatlarda ishtirok etishlari mumkin. - O'quvchilarni guruhlariga bo'lib, birgalikda ishlashga undash ham juda samarali metod hisoblanadi. Guruh ishlarida har bir o'quvchi o'z fikrini bildirish, boshqalar bilan tajriba almashish va umumiy maqsadga erishishga harakat qiladi. Bu faqat bilim olishni emas, balki ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham yordam beradi. Shuningdek, guruhda ishlash, o'quvchilarning o'zaro yordam va hamkorlik asosida rivojlanishini ta'minlaydi. Bolalarga o'qish jarayonida muammolarni hal qilishni va ilmiy tadqiqotlar o'tkazishni o'rgatish, ularning o'zlarini qiziqtirgan mavzularni o'rganishga yordam beradi. Bu metod o'quvchilarni faqat darslarni o'rganishga emas, balki o'z bilimlarini kengaytirishga ham rag'batlantiradi. Masalan, ilmiy tajribalar o'tkazish, kitoblar yoki internetdan ma'lumot to'plash, bolalarga o'z bilimlarini sinovdan o'tkazishga imkon yaratadi.

- O'qituvchi darsni hikoya tarzida taqdim etsa, bolalar o'rgatish jarayonida ko'proq qiziqish va diqqatni jamlaydilar. Hikoya qilish usuli, bolalar uchun ma'lumotlarni osonroq tushunishga yordam beradi. O'qituvchi darsni qiziqarli hikoyalar yoki mashhur personajlar orqali o'tkazsa, o'quvchilarning diqqatini ushlab qolish ancha osonlashadi. Shuningdek, o'quvchilarning darsda ishtirok etishini rag'batlantirish uchun ularga savollar berish va fikr almashishga imkon yaratish mumkin.

- Darslarni interaktiv qilishning yana bir usuli, musiqa, raqs yoki drama orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini ishga solishdir. Masalan, o'quvchilarni mavzu bilan bog'liq teatr sahnalarini yaratishga, qo'shiqlar aytishga yoki raqslar o'ynashga jalb qilish darsni faollashtiradi. Bu faoliyatlar bolalarning o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularning o'zaro hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- O'quvchilarni savol-javob sessiyalariga jalb qilish, ularning o'zlashtirgan bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. O'qituvchi savollarni aniq va qiziqarli shaklda beradi, bu esa bolalarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Savol-javoblar interaktiv bo'lib, o'quvchilarni faollikka undaydi va ular o'z bilimlarini sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, bolalarni darslarda faol ishtirok etishga undash uchun ularning qiziqishini uyg'otadigan va ularni dars jarayoniga jalb qiladigan metodlarni qo'llash zarur. Interaktiv darslar, o'yinlar, guruh ishlari, texnologiyalar va ijodiy faoliyatlar orqali o'quvchilarni darsga qiziqtirish va motivatsiya berish mumkin. O'qituvchi darslarni qiziqarli va o'ziga xos tarzda olib borib, bolalarning o'qishga bo'lgan ishtiyoqini oshirishi mumkin. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarning o'quv motivlarini rivojlantirish, ularning bilim olish jarayonida muvaffaqiyatli bo'lishi uchun

juda muhim ahamiyatga ega. O'quvchilarning motivatsiyasi yuqori bo'lsa, ular o'qishga yanada qiziqish bilan yondashadilar va o'z maqsadlariga erishishga ishtiyoq bilan harakat qilishadi. Darslarni qiziqarli, interaktiv va bolalarga moslashtirilgan tarzda o'tkazish, shaxsiy yutuqlarni ta'kidlash, hamkorlikni rag'batlantirish va otalar bilan birgalikda ishlash kabi usullar, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishga katta yordam beradi. Shuningdek, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish, ularning bilim olish jarayoniga bo'lgan qiziqishini oshirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, o'quvchilarga doimiy rag'bat, qo'llab-quvvatlash va shaxsiy yutuqlarni ta'kidlash, ularning o'qishga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantiradi va kelajakda muvaffaqiyatga erishishlari uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. E.G'.G'oziyev. "Ontogenez psixologiyasi".T."NIF MSH"-2020.
2. SH.Do'stmuhamedova. X.A. Tillashayxova, G.Baykunosova, G.Ziyavitdinova "Umumiy psixologiya" 2- kitob.(Yosh davrlari va pedagogik psixologiya). Toshkent-2020.
3. Z. Nishanova, G. Alimova . Bolalar psixologiyasi va uni o'qitish metodikasi Toshkent – 2006
4. R.Melibayeva. "Yosh davrlari psixologiyasi".2023
5. S.X.Jalilova. S.M. Aripova. "Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi".T.-2024.
6. Maxkamova, M., Khalmamatova, L., Aripova, N., & Turdibekova, R. (2023). PROBLEMS OF TEACHING UZBEK LANGUAGE IN RUSSIAN GROUPS OF NONPHILOLOGICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS. Science and innovation, 2(B1), 379-381.
7. Siddikov, B. S., & Mahkamova, M. B. (2022). Ways to develop the professional qualities of future teachers. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(11), 966-972.